

 BIOR	Rīcības instrukcija	1 (5)
	Cilvēka klīniskā materiāla ņemšana, pieņemšana un transportēšana	DC-RI-Q-13/11
Dokuments ir derīgs bez paraksta. Informācija par dokumentu ir pieejama BIOR e-dokumentu aprites sistēmā.		

Atslēgvārdi: Klīniskais materiāls, parauga ņemšana, parauga transportēšana

Dokumenta lietotāji: Institūta „BIOR” Medicīnas mikrobioloģijas laboratorijas un Klientu apkalpošanas nodaļas personāls; ārstniecības iestāžu personāls.

Saturs:

1. Mērķis un darbības joma
2. Norises apraksts
3. Atsauces

1. Mērķis un darbības joma

Rīcības instrukcija nosaka mikrobioloģiskai testēšanai paredzēto paraugu ņemšanas un transportēšanas nosacījumi, lai paraugu uzglabāšanas apstākļi neietekmētu mikroorganismu skaita izmaiņas.

2. Norises apraksts

Pieņemšanas punktos izņēmuma gadījumā (sanitāro grāmatiņu noformēšanai) paraugus var ņemt speciāli apmācīts personāls.

Klientiem (medicīnas aprūpes iestādēm vai ārstiem) ir iespēja pasūtīt laboratorijā paraugu noņemšanas instrumentus (tamponus, sterilus traukus u.c.).

Vispārējās prasības:

- 2.1. izmeklējamo materiālu savāc sterilos laboratorijas traukos vai sterilās transporta barotnēs (transporta barotnēm uzrādīts derīguma termiņš, sterilas transporta barotnes jāuzglabā temperatūrā no +2^oC līdz +30^oC);
- 2.2. sterilajiem traukiem vai tamponiem jābūt ar cieši aizskrūvētiem vākiem;
- 2.3. lai samazinātu iespēju inficēt vidi un cilvēkus, paņemtajiem paraugiem jābūt ievietotiem konteinerī; pavadrakstus (pieteikumus testēšanai) pievieno atsevišķi;
- 2.4. nedrīkst pieļaut izmeklējamā materiāla nokļūšanu uz trauka ārpuses;
- 2.5. klīniskais materiāls mikrobioloģiskai izmeklēšanai jāņem pirms specifiskās (antibakteriālās vai ķimioterapeitiskās) ārstēšanas sākuma vai 24 stundas pēc pēdējās preparāta ievadīšanas slimniekam;
- 2.6. materiāls uz gaisa pilienu infekcijām (difterija, meningīts) jānoņem tukšā dušā vai ne ātrāk, kā 2 stundas pēc ēšanas;
- 2.7. līdz nogādāšanai laboratorijā paraugus glabā apstākļos, kādi nepieciešami testējamam materiālam un testa veidam (sk. tekstā);
- 2.8. paraugus transportē apstākļos, kas garantē kurjera un laboratorijas paraugu pieņēmēja drošību – speciālās termoizolācijas somās un konteineros, kas arī pasargā paraugus no kvalitatīvām izmaiņām (ķīmiskās, fizikālas un mehāniskās iedarbības rezultātā);
- 2.9. laboratorisko izmeklējumu pieprasījumus (pieteikumus testēšanai) ievieto mapēs atsevišķi no izmeklējamā materiāla;

2.10. pieteikumā mikrobioloģiskai testēšanai norāda: iestādi un adresi, nosūtītāja vārdu, uzvārdu, personas un specialitātes kodu (ka arī ir vai nav līgums ar NVD); pacienta vārdu, uzvārdu, personas kodu, materiāla noņemšanas datumu un laiku, izmeklējamā materiāla nosaukumu, testēšanas rādītājus, diagnozi.

Kritēriji iespējamajai parauga noraidīšanai:

- nepareizi un nepilnīgi aizpildīts pieteikums;
- fēces, kas glabātas (+2- +8)⁰ C, kuras nav transportbarotnē un ir saņemtas vairāk kā 24 stundas pēc to paņemšanas;
- ļoti cietas fēces;
- urīns, kas uzglabāts (+2- +8)⁰ C, saņemts vairāk kā 24 stundas pēc paņemšanas;
- urīns, kas glabāts istabas temperatūrā, saņemts vairāk kā 2 stundas pēc paņemšanas;
- urīns, kas glabāts caurspīdīgos konteineros;
- krēpas, kur vizuāli ir tikai siekalas;
- jebkurš materiāls, kas paņemts AMIES transportbarotnē, saņemts vairāk kā 48 stundas pēc paņemšanas;

Ja saņemtais paraugs neatbilst materiāla ņemšanas un transportēšanas nosacījumiem, laboratorija sazinājas ar pasūtītāju un prasa paraugu atkārtot. Ja nav iespējas sazināties ar pasūtītāju vai atkārtoti paņemt paraugu - paraugi tiek izmeklēti un testēšanas pārskatā norāda - „nav ievēroti nosacījumi (laiks vai daudzums), kas var iespaidot testēšanas rezultātu.

Izmeklēšanas mērķis (uz ko)	Materiāls un ņemšanas nosacījumi	Parauga uzglabāšanas noteikumi (no parauga noņemšanas līdz parauga piegādei laboratorijā)	Parauga testēšanas laiks	Glabāšanas apstākļi un laiks laboratorijā
1	2	3	4	5
Uz enterobaktērijām	Fēces. Materiālu ņem ar steriliem tamponiem (AMIES), ievadot taisnā zarnā līdz 3 cm un viegli pagriežot	Uztriepes AMIES transportbarotnē < 48 st. - temperatūra (+2- +8) ⁰ C	No 2 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ⁰ C līdz +28 ⁰ C), līdz 10-15 min.
Uz kampilobaktērijām	Fēces. Materiālu ņem ar steriliem tamponiem (AMIES tamponi CARY BLAIR), ievadot taisnā zarnā līdz 3 cm un viegli pagriežot	Uztriepes AMIES transportbarotnē < 48 st. - temperatūra (+2- +8) ⁰ C	Līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ⁰ C līdz +28 ⁰ C), līdz 10-15 min.

1	2	3	4	5
Uz disbakteriozi	Fēces.Svaigas fēces ne mazāk, kā 1 gramu (vizuāli - 1 tējkarotes apjomā)	< 24 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	Līdz 10 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
Asinis uz sterilitāti	No vēnas noņem asinis un iesēj barotnē 8-10 ml aerobu un fakultatīvo anaerobu kultivēšanai. Ja ir aizdomas uz anaerobo infekciju (slimniekiem ar ievainojumiem, brūcēm, diabēta slimniekiem) 8-10 ml asiņu iesēj obligāto anaerobu kultivēšanas barotnē	Jānogādā laboratorijā 2 - 4 st. laikā, ja nav iespējams –jātur termostatā 37 ^o C temperatūrā vai istabas temperatūrā < 24 st	Līdz 10 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
Uz difteriju	Ģļotas no žāvas un deguna, retos gadījumos ausu, acu, ādas atdalījumi. Materiālu no mandelēm un no deguna (no abām deguna ejām) noņem ar atsevišķiem AMIES tamponiem. Ja ir aplikumi, materiāls ir jāņem uz skarto un veselo audu robežas	< 48 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	No 2 līdz 4 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
Uz meningokoku	Ģļotas no aizdegunes. AMIES tamponi(metāliskie) materiāla noņemšanai uz meningokokiem. Tamponu ar izliektu galu ievada mutes dobumā, aizvirza to aiz ūkas ar galu uz augšu un 2 - 3 reizes pārvelk pāri mugurējai sienai. Likvors – lumbālo punktātu noņem 2-5 ml sterilā stobriņā, ievērojot visus aseptikas likumus.	Uztriepes AMIES transportbarotnē jānogādā laboratorijā 1-2 stundu laikā (maks. pieg. laiks izņēmuma gad. -24 stundu laikā) Temperatūra 37 ^o C Ja nav iespējams tūlīt nogādāt laboratorijā, pieļaujama tā glabāšana dažas stundas termostatā 37 ^o C temperatūrā.	No 2 līdz 4 dienām	Uzsēj nekavējoties

1	2	3	4	5
Mātes piens	Māte pirms parauga noņemšanas nomazgā rokas, nomazgā piena dziedzerus ar ziepjūdeni, noskalo, apstrādā ar dezinficējošu salveti un vēlreiz noskalo, noslauc pirmās strūklas un ieslauc sterilā trauciņā 5-10 ml no katras krūts atsevišķi.	Sterilā traukā. Jā nogādā laboratorijā tajā pašā dienā, Temperatūra (+2-+8) ^o C		Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
Klīniskais materiāls uz mikrofloru Ņem pirms terapijas uzsākšanas vai 24 st. pēc terapijas pabeigšanas	Urīns. Pēc ārējo dzimumorgānu apmazgāšanas ņem vidējo urīna porciju 20 - 30 ml sterilā traukā.	< 24 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	No 2 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
	Krēpas. Ņem no rīta sterilā traukā, iepriekš iztīrot zobus ar mitru zobu birsti (nedrīkst lietot zobu pastu) un izskalojot muti ar vārītu ūdeni.	< 48 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	No 3 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
	Bronhu skalojamie ūdeņi, plaušu infiltrāta, abscesa punktāts. Materiālu ņem attiecīgās manipulācijas veikšanas laikā sterilā traukā (vismaz 2-3 ml)	< 48 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	No 3 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.
	Iztriepe no žāvas un deguna. Ņem ar atsevišķiem steriliem tamponiem AMIES transportbarotnē	< 48 st. - temperatūra (+2- +8) ^o C	No 3 līdz 5 dienām	
	Likvors — lumbālo punktātu ņem 2-5 ml sterilā stobriņā, ievērojot visus aseptikas likumus.	< 24 st. - istabas temperatūrā	No 3 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19 ^o C līdz +28 ^o C), līdz 10-15 min.

1	2	3	4	5
Klīniskais materiāls uz mikrofloru. Ņem pirms terapijas uzsākšanas, vai 24 st. pēc terapijas pabeigšanas	Atdalījumi no acīm. Noņem ar steriliem tamponiem AMIES transportbarotnē no apakšējā plakstiņa iekšējās virsmas virzienā uz acs iekšējo kaktiņu.	< 48 st. - temperatūra (+2- +8)°C	No 3 līdz 5 dienām	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19°C līdz +28°C), līdz 10-15 min.
	Atdalījumi no ausīm, ādas, sieviešu dzimumorgāniem. Noņem ar steriliem tamponiem AMIES transportbarotnē	< 48 st. - temperatūra (+2- +8)°C	No 3 līdz 5 dienām	
	Inficēto brūču atdalījumi. Ādu apkārt brūcei apstrādā ar 70% etanolu, brūci attīra no nekrotiskām masām ar riņķveida kustībām virzienā no centra uz brūces perifēriju un materiālu noņem ar Amies transportbarotnes tamponu	< 48 st. - temperatūra (+2- +8)°C	No 5 līdz 7 dienām	
Uz legionelozi	No slimnieka: krēpas, bronhoskopijas materiāls (2-3 ml)	(+2-+8)°C 24 st. laikā	5 – 10 dienas	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19°C līdz +28°C), līdz 10-15 min.
Uz listērijām	Iztriepe no dzemdes kakla, iztriepe no rīkles Noņem ar steriliem tamponiem AMIES transportbarotnē	(+2-+8)°C 24 st. laikā	15 dienas	Uzglabāt līdz uzsēšanai istabas temperatūrā, (no +19°C līdz +28°C), līdz 10-15 min.

Paraugu transportēšanas temperatūra (+2-+8)°C , izņemot paraugu transportēšanu uz meningokoka noteikšanu (37±2)°C.

Aktuālā versija pieteikuma bioloģiskā materiāla testēšanai pieejama Institūta „BIOR” mājaslapā: www.bior.lv

3. Atsauces:

- 3.1. Clinical Microbiology Sample Collection Manual., 2012.
- 3.2. Klīniskās mikrobioloģijas metožu rokasgrāmata. ASV, 2004.
- 3.3. Metodiskie norādījumi „Bioloģiskā materiāla mikrobioloģiskās izmeklēšanas metodes” Rīga, 1997.
- 3.4. Metodiskie norādījumi „Meningokoku infekcijas un bakteriālo meningītu mikrobioloģiskā diagnostika” Rīga, 1997.
- 3.5. HiMedia Laboratories Pvt.Limited recommendation., 2005.